

חמודי שי על התורה והמועדים

Chamudei Shai on the Torah and Holidays

by Dr. Joseph Geliebter

Topics Covered

לחג הפסח

א

בירור מקיף במצוות סיפור
יציאת מצרים

דימה מצוות סיפור יציאת
מצרים לזכירת השבת

נעורים כל הלילה כי ניסים נעשו
לנו ביום ובלילה

הניסים שראו ישראל במצרים
כדוגמת בריאת העולם

ראו ישראל ניסים שלא ראו
האבות בזמנם

יסוד סיפור יציאת מצרים הוא
אמונה בה'

ב

ו"היא" שעמדה - זה שאנו
מספרים ניסיו ונפלאותיו

כמו הברכה בחנוכה בימים ההם
בזמן הזה

הלבוש ביאר שאנו מספרים
ניסיו שעשה לאבותינו

נס קיומנו היום גדול מנס יציאת
מצרים

סדר מצוות והגדת - להעביר
מאב לבן

חג הפסח ושביעי של פסח

לשאלות, הערות או להצטרפות לרשימת התפוצה, ניתן לפנות למחבר
בכתובת: chamudeishai@gmail.com

חג הפסח

א

כתב הרמב"ם (ספר המצוות עשה קנ"ז), "שציוונו לספר ביציאת
מצרים בליל חמשה עשר בניסן, בתחילת הלילה." זה מתייחס למצווה
לספר על איך ה' נקם את נקמתנו, והצורך שלנו להלל את ה' ולספר
ביציאת מצרים. וככל שנספר יותר, "הרי זה משובח."

מצווה לספר כל הניסים שעשה עמנו

'והגדת לבנך', יכול מראש חדש, תלמוד לומר 'ביום ההוא'. אי 'ביום
ההוא', יכול מבעוד יום? תלמוד לומר 'בעבור זה'. 'בעבור זה' לא אמרתי
אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך". כלומר, מתחילת הלילה
חייב אתה לספר.

ומבאר עוד, דהחשיבות הוא ללמד את הבנים. אפילו כשאין לו בנים צריך
לשאל את עצמו, "ואפילו כולנו חכמים, כולנו נבונים, כולנו יודעים
את התורה כולה, מצווה עלינו לספר ביציאת מצרים."

וברמב"ם (הלכות חמץ ומצה ז, א) מוסיף שמצווה לספר בניסים
ונפלאות: "מצוות עשה של התורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו
לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר זכור את היום הזה
אשר יצאתם ממצרים כמו שנאמר זכור את יום השבת... וכל המאריך
בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח."

הכול נכלל בכלל האמונה בה'

וכשנעמיק בדברים, לפי הבנתנו ע"ד הדרש יש לומר, דהבסיס לליל
הסדר כולו הוא אמונה בה', ובעשרת הדברות "אנוכי ה'" זה הדיבור

סוד הסדר שבח ושירה ולכך

ג

טעם פתיחת הדלת בשפוך חמתך

גאולה העתידה יהא באתגליא

טעם לכוס של אליהו שיבוא לבשר
הגאולה

ליל סדר הוא שמירה לכל השנה

טעם שמירת האפיקומן לשמירה כל
השנה

שביעי של פסח

א

מסע ישראל לים לראות אמונת
ישראל ברבם משה

טבעו בטיט מידה כנגד מידה
שהטביעו את ישראל במצרים

בזמן שישראל הלכו ביבשה
המצרים טבעו בטיט

הטעם שכופלים הפסוק ה' ימלך

הטעם שמתרגמים הפסוק של ה'
מלך

לבאר שאין הכוונה לעתיד אלא
לתמיד

עוד טעם בזה בדברי האר"י

ב

בכל יום מימי הפסח נתעלה האדם
יותר באמונתו בה'

היינו טעמא דאינו חג בפני עצמו
אלא המשך

ב' דברים קשים כקריעת ים סוף -
פרנסה וזיווג

מה שדימו זיווג לקריעת ים סוף

גם ביציאת מצרים וגם בשידוך
תלוי באמונתו ית'

למדו שבדוקין באחי הכלה

בקריאת שמע אנו אומרים, "אני ה'
אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם
מארץ מצרים להיות לכם
לאלוקים, אני ה' אלוקיכם,
אמת." נוסח דומה, ל-"אנוכי ה'
אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ
מצרים מבית עבדים." בליל הסדר
יש מצווה מיוחדת לספר על הניסים
והנפלאות.

ב

נס קיומנו גדול יותר מיציאת מצרים

וזה שאנו אומרים בהגדה, "בכל דור
ודור חייב אדם לראות את עצמו
כאילו הוא יצא ממצרים." מצווה
לראות עצמנו כאילו אנחנו חוונו
את הניסים, ואנו כבנים להורים
שחוו את המלחמה הארוכה
יכולים להזדהות עם אמירה זו.
וכל כלל ישראל יכולים להזדהות
עם זה שאנו כאן, ושרדנו אחרי כל
התלאות, והזהות היהדות הועברה
מזור לדור דרך ליל הסדר.

ו"והגדת לבנך ביום ההוא לאמר."
כל אב, כל הורה מעביר לילדיו.
הדימוי הזה שיש לנו שהורים שלנו
העבירו לנו וההורים שלהם העבירו
להם, הועבר בצורה זו דרך כל
הדורות. ולכן כשאנחנו עוצמים
עיניים, אנחנו יכולים לדמיין כאילו
אנחנו עצמנו יצאנו ממצרים.

כשאנחנו מברכים "לפיכך אנחנו
חייבים להודות ולהלל ולשבח,
לפאר לרומם ולהדר, לברך, לעלה,
ולקלס, למי שעשה לאבותינו ולנו
את כל הניסים האלו, הוציאנו
מעבדות לחרות, מיגון לשמחה,
ומאבל ליום טוב, ומאפלה לאור
גדול, ומשעבוד לגאולה. ונאמר
לפניו שירה חדשה הללוי-ה." עלינו
טובה.

המתמקד באמונה ששמענו מהקב"ה
עצמו, והמתין מלומר לנו זה מלפני
בריאת העולם, "אנוכי ה' אלוקיך
אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית
עבדים."

ואפשר שלכך הוריד אותנו
מצרימה, שיוכל להוציאנו ממצרים,
שנאמין בה' ונוכל לראות יד ה',
אותות ומופתים, ניסים ונפלאות,
וכל הניסים האלו שעשה עלינו
להכיר בחסדו כל יום, אבל בייחוד
בליל הסדר. רצונו יתברך שנראה
הכרת הטוב ונכיר בזה שהציל
אותנו ועשה את כל הניסים האלו,
על ידי זה שנספר לבנינו.

לעניות דעתי, ככל שאדם יותר
חכם ונבון, חובה עליו יותר לחקור
לעומק את הניסים ולהגיע לרבדים
עמוקים יותר של אמונה בה'. לפי
הזוהר הקדוש, המצה מרמזת על
מצוות האמונה.

מעשי הניסים ביציאת מצרים כדוגמת בריאת העולם

"וכל המרבה לספר ביציאת
מצרים הרי זה משובח." אנו
נעורים כל הלילה כי הניסים
והנפלאות קרו אף הם בלילה,
הטבע עצמו השתנה עבורנו, לכן
עלינו להראות הכרת הטוב לה'
יתברך, באהבתו אותנו. זו הייתה
המטרה לכך שהיינו במצרים,
והקב"ה קיים את הבטחתו לאבות
כפי שנאמר בפרשת וירא. הוא שמר
את הבטחתו והוציא אותנו.

הקב"ה מראה למשה ניסים
ונפלאות שאברהם יצחק ויעקב לא
ראו, כדוגמת מעשה בראשית.
חוקי הטבע ישתנו עבור כלל
ישראל, וזה מראה על החשיבות
שלכם, וכל העולם רואה את ידי
החזקה, ובזה תאמינו בי ותכירו
טובה.

הפרנסה והזיווג דברים שצריכין
הרבה פעולות חיבור
נתקלל האדם קוץ ודרדר ובזיעת
אפיך

בזיווג מצינו מושיב יחידים ביתה
מתוך האמונה בה' שני דברים אלו
נהפכים לטבע

ומתריך השפת אמת, כי היה זה ניסיון
אמונה לישראל, ולא הראה להם ע"י
הענג, רק רצה הקב"ה לראות האם
ישראל ילכו אחרי מנהיגם משה
רבינו.

ויש להוסיף, שזה קצת כמו ללכת
אחרי שר צבא, כי כן הוא משה שר
צבא לישראל, וצריך לבחון האם הם
יקבלו את מנהיגותו או יערערו עליה,
שהוא להם נביא חדש. **ודבר זה הוא
אבן יסוד לכל האומה ולא רק אז,
לדור המדבר, אלא עבור כל הדורות
הבאים שימשיכו להאמין ש"משה
אמת ותורתו אמת".** ובזה הם באים
לנקודה של "ויאמינו בה' ובמשה
עבדו".

**מידה כנגד מידה אפילו קודם
שהמצרים טבעו בים סוף**

אחת מגזרותיו של פרעה, שלא לתת
תבן, ועכ"ז יצטרכו לעשות לבנים
ולהקשותם כאבנים ולבנות, והנה חומר
בלי תבן נשאר בוך, וישראל היו
צריכים, חוץ מעבודת הפרך, להוסיף
ולקושש תבן ולגבל לבנים בלי להחסיר
כלום. ומידה כנגד מידה שלם הקב"ה
למצרים בקריעת ים סוף, כאשר
מצרים טבעו עמוק בבוץ, וישראל
הלכו "ביבשה בתוך הים" על דרך
קשה וסלולה. ועלה בדעתי שזה חלק
המעולה שבשירת הים "כי בא סוס
פרעה ברכבו ובפרשיו בים, ובני
ישראל הלכו ביבשה בתוך הים"

מהמצה על כל השנה. וכן נאמר
בפסוק בדברים: "למען תזכור את
יום צאתך מארץ מצרים כל ימי
חיך."

**שמירה לכל השנה ע"י ליל
הסדר**

נהגו במקומותינו, שלוקחים חלק
מהאפיקומן מליל הסדר השני של
גלויות, ושומרים אותו לשנה
הבאה. תמיד סברתי שזו סגולה
שנוזכה לשנה הבאה, אבל לפי
השפת אמת, יתכן שהבסיס
למנהג הוא השמירה במהלך כל
השנה.

אמנם ליל השימורים הוא בלילה
הראשון של הסדר, אך מאחר
שיש מצווה לזכור את יציאת
מצרים בכל יום, אם אנחנו נגיד את
זה עם הכרת הטוב עבור הניסים
והנפלאות, נוכל להאריך את
השמירה דרך התפילה גם ללא
מצה.

שביעי של פסח

א

**המסע לים סוף ניסיון לאמונה
במשה רבינו**

בתורתנו הק', (שמות יד, ב): "דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָשׁוּבוּ וַיַּחְזִיחוּ לְפָנַי
כִּי הִחִירֹתִי בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין הַיָּם
לְפָנַי בְּעַל צֶפֶן נִקְחוּ תַחֲנוּן עֲלֵי-
הַיָּם:", ומדייק השפת אמת, כיון
שישראל הלכו אחרי הענג, מה טעם
ציוה ה' את משה לפנות לאחור,
הרי הולכים הם אחרי עמוד הענג
ביום ועמוד האש לילה, מה להם
לפנות לאחור.

להרגיש שיר ושבת, הלל וזמרה,
להודות ולהלל. זאת מהות הסדר. זה
ההלל. יש סעודה באמצע ההלל.
הסדר כולו הוא הלל ארוך, ולכך
הסדר מסתיים עם שיר השירים.
זאת מהות הסדר, שיר ושבת, הלל
וזמרה לה' יתברך על ניסיו
ונפלאותיו.

ג

**פתיחת הדלת - להראות כי
הגאולה תהא בהתגלות**

כתב השפת אמת (תרנ"ב),

"פותחין הדלת בשפוך חמתך. לרמז
כי לעתיד יהיה הגאולה בהתגלות.
דבמצרים נאמר, "לא תצאו וכו'
מפתח וכו' עד בוקר" אבל בגאולה
העתידה, שאז יהיה לנו רשות
לראות מפלת הרשעים בפרהסיא.

ומבואר עפ"י דברי הרמ"א, (ת"פ,
א), "ויש אומרים שיש לומר
שפוך חמתך וכו' קודם לא לנו,
ולפתוח הפתח כדי לזכור שהוא
ליל שמורים, "ובזכות אמונה זו,
יבא משיח וישפוך חמתו על
העכו"ם." בזכות זה יבוא משיח.
והמנהג למלא כוס של אליהו לפני
שומרים "שפוך חמתך על
הגויים." רמז שאליהו בא להביא
את המשיח, אליהו הוא אתחלתא
דגאולה וזהו ליל שימורים.

ועוד כתב השפת אמת (שם
בסמוך) "ליל שימורים וכו'
לדורותם. שמליל פסח נשאר
שמירה על כל ימי השנה היינו
שליל הפסח מהווה שמירה לכל
השנה. כמו שהיה אז שמורים
לדורות, כמו כן בכל שנה נשאר
שמירה מלילה זו לכל ימי השנה.
וזה רמז האפיקומן להשאיר חלק

דעת רבינו האריז"ל

אמרתי רעיון זה לת"ח גדול ומה מאוד שמחתי באמרו לי שכיוונתי לדעת האר"י ז"ל, ברוך שכיוונתי, דטעם התרגום "ה' מלכותיה קאים לעלם ולעלמי עלמיא", לא כחלק מהתפילה, רק להראותינו הכוונה הנכונה. כשאנחנו אומרים "ה' ימלוך לעולם ועד" בתפילה, בשירת הים, יודעים אנו משמעותה ואומרים את הפסוק פעמיים, שניים מקרא ואחד תרגום. ולכך גם כשמתפללים ביחידות מותר להגיד את זה.

ב

ובסמוך לים, נחשון בן עמינדב קפץ אל הים, ובאו מים עד נפש ולקח את המנהיגות בזה. אפשר דלכך זכה שאמרו חז"ל שאהרון נשא את אלישבע, אחות נחשון, חז"ל לומדים מכך שבשידוכים יש לבדוק את ייחוס הכלה דרך אחיה, וכיון דקשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, ונחשון היה ראש וראשון להראות את עוצמת אמונתו בה' בקריעת ים סוף, לכך זכה בזיווגים שהם כקריעת ים סוף למדנו הימנו דווקא האי דין דבודקים באחיה.

עדיין אין בזה די ביאור למה נמשל הזיווג לקריעת ים סוף. אולם עבור נחשון בן עמינדב, התכונה הטובה שלו הביאה לכך שאחותו התחתנה עם אהרון הכהן.

כי בזיווגים החיבור הוא בין שתי נשמות נפרדות, וכמאה"כ מושיב יחידים ביתה. וכשהם איש ואשה שכינה שרויה ביניהם. השכנת שלום בית בין שני זרים מצריכה את השכינה ביניהם. זה כמו הכנסת

"ה' מלכותיה קאים לעלם ולעלמי עלמיא".

ויש להעיר שלא מצינו ארמית בתפילה, בפרט כשמדובר בתפילה ביחידות, וכבר האריכו בזה הרבה אם מותר להתפלל ארמית, וכפי שכתבו התוס' (ברכות ג, א ד"ה ועונין) שהמלאכים אינם מבינים ארמית. וכאשר מתפללים ביחידות צריכים אנו עזרת המלאכים שיעלו תפילותינו לשמים, ונחלקו אם מותר להזכיר ולהתפלל בארמית בתפילה ביחידות ללא מנין, וצ"ב מה יהא בתרגום של ה' ימלוך לעולם ועד.

משמעות לעולם ועד בשירת הים

ואפשר לומר בב' דרכים, א' - כדי שלא יתבלבל האדם, בין "ה' ימלוך לעולם ועד" בהקשר של "אז ישיר משה", לבין "ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך לעולם ועד" במשמעות עתידית. לכן אומרים תרגום להסביר שה' ימלוך לעולם ועד, משמעותו כמו "אמן, יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא". "ה' מלכותיה קאים", ממלכת ה', "ה' ימלוך, לעלם ולעלמי עלמיא", לעד, המשמעות אינה שה' ימלוך בזמן עתיד. המשמעות היא לעולם, תמיד היה, הווה ויהיה, כל הזמן.

ביאור תפילה בדרך שניים מקרא ואחד תרגום

הרי לנו בזה חידוש גדול שחדשנו, כי מטרת הכפילות ה' ימלוך לעולם ועד, לאו מטעם דסוף פסוקי דזמרה הוא, רק שהפסיקו כאן עם תרגום כדי לבאר לנו משמעות ה' ימלוך לעולם ועד, שאין הכוונה לעתיד אלא לתמיד.

כדברי האבן עזרא שזה היה נס בתוך נס, שבאותו זמן שעם ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, המצרים היו בבויץ.

למה כופלים את פסוק ה' ימלוך לעולם ועד

ובזה נבין את מה שכבר הקשו הראשונים בטעם הדבר שתקנו אנשי כנסת הגדולה שירת הים בתפילתנו בכל יום, בתוך פסוקי דזמרה, על אף שעיקרם הוא אשרי והללוי-ה, ומסיימים כל הנשמה תהלל י-ה, הללוי-ה פעמיים, והוספנו "ברוך ה' לעולם אמן ואמן" מאחר שאלו פסוקי שבה.

אולם מה שמסיימים, "וכרות עמו הברית", המסתיימת ב"בתוך הים ביבשה", וממשיכים "אז ישיר משה ובני ישראל" וזה הסוף החדש של פסוקי דזמרה, צריך ביאור. וביאור המפרשים שאנו כופלים הפסוק "ה' ימלוך לעולם ועד", כפי שאנו כופלים את "כל הנשמה תהלל י-ה, הללוי-ה" כדי לציין את סוף פסוקי דזמרה, של פרקי ההללוי-ה, אנו חוזרים על "ה' ימלוך לעולם ועד" כסיום החדש של פסוקי דזמרה, וקשה דא"כ אמאי שוב אומרים כי בא סוס פרעה.

למה אומרים תרגום על ה' ימלוך לעולם ועד

בימים נוראים אומרים, "ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך לעולם ועד". בהקשר של אותה תפילה, "ה' ימלוך לעולם ועד" זה בלשון עתיד. האם זו המשמעות בהקשר המקורי של הפסוק בשירת הים? בפסוקי דזמרה, לאחר "ה' ימלוך לעולם ועד" יש מוסיפים התרגום,

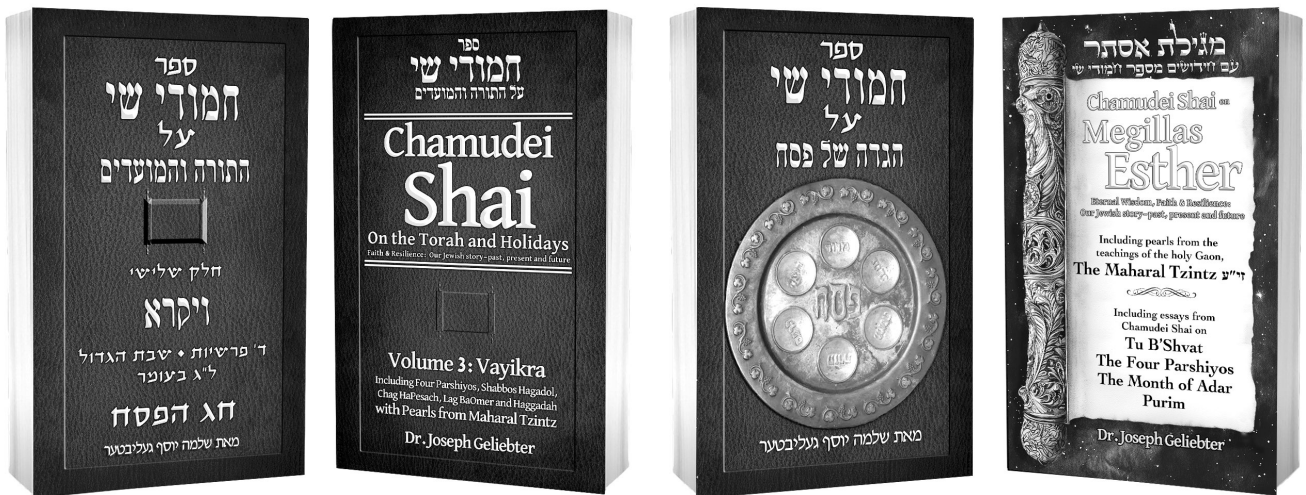
להגיד בכוונה, כי אנחנו מבקשים מה' לתת לנו פרנסה. זה לא מגיע באופן טבעי, אלא דרך הרבה תפילות. אנחנו חייבים לעשות את ההשתדלות שלנו, עם "קשין אפיך" אבל גם עם אמונה. "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף". עלינו להתפלל ועלינו לעשות זאת באמונה, כמו בקריעת ים סוף. בכל יום עלינו לבקש שוב ושוב עם כוונה חדשה. "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון".

חטא אדם הראשון אמר לו הקב"ה, "וקוץ ודרדר תצמיח לך, ואכלת את עשב השדה. בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה, כי ממנה לקחת כי עפר אתה ואל עפר תשוב". הפרנסה תבוא בזיעת אפיך, שום דבר לא יגדל בצורה טבעית. יצטרך האדם לעמול, לחרוש את האדמה, להשקות. זה כבר לא גדל מאליו, מוכן לאכילה. כולנו מכירים את חשיבות התפילה. "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון". את הפסוק הזה חייבים

השכינה אל המשכן. אין זה דבר קל, כפי שקריעת ים סוף הצריכה הרבה אמונה ותפילות כדי שהנס יתרחש, כך גם כדי שהשכינה תוכל להביא שני אנשים זרים יחד, לחתן אותם ולהשכין שלום בית שיכניס את השכינה לביתם, זה מצריך את השכינה.

הפרנסה וקריעת ים סוף שניהם מרמזים על אמונה

כמו כן יש לבאר, "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף", שלאחר

למידע נוסף על סדרת חמודי שי, ולרכישת עותקים בעברית או באנגלית, בקרו ב-

rlgfoundation.org/publications

ובישראל, ניתן להשיג בחנויות של

MANNY'S **ספרי אור החיים**
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם
www.sifreiorhachaim.co.il